

AİLE PLANLAMASI

Ankara'da Çukurambar ve Yıldızevler Gecekondu Bölgelerindeki Biçki-Dikiş-Nakiş Kursiyerlerinin Aile Planlaması Konusunda Bilgi ve Tutumları

●Yrd. Doç. Dr. Mehmet BOSTANCI*

ÖZET

Ankara'da Çukurambar ve Yıldızevler gecekondu bölgelerindeki biçki-dikiş-nakiş kursiyeri genç kızların % 21.1'i aile planlamasının anlamını bilmekte ve % 61.2'si aile planlamasının anlamını uzman (hekim)'den öğrenmek istemektedir. En az bir doğum kontrol yöntemi bilen % 38.9 kursiyerin bildikleri yöntemlerden kontraseptifler ve RİA ilk sırayı almaktadır. Kursiyerlerin %46.'si yalnız olarak eğitilmek isterken, %43.3'ü doğum kontrol yöntemi kullanmayı doğru bulmakta ve % 71.1'i bu konuda devletin katkısını beklemektedir.

GİRİŞ VE AMAÇ

Dünya ölçüsünde nüfusun azalması ve artmasında etkili önemli iki öge, doğumlar ve ölümlerdir. Başta bulaşıcı hastalıklar olmak üzere diğer nedenlerden ölüm hızı azalmış, ancak doğumlar kontrol altına alınamayınca kontrolsüz bir nüfus artışı olmuştur. Bu nüfus artışını sağlıklı bir şekilde kontrol altına alabilmek için aile planlaması çalışmaları Sağlık Bakanlığı, Tıp Fakülteleri, ilgili dernek ve vakıflar tarafından yoğun bir şekilde sürdürülmekte ve araştırmalar daha çok evli çiftler ve doğurganlık dönemlerindeki kadınlar üzerinde yapılmaktadır (3). Bu çalışmadan amaç; yarının anaları olacak bekar kursiyer genç kızların aile planlaması konularındaki bilgi ve tutumlarını saptamaktır.

GEREÇ ve YÖNTEM

Ankara'da 1985 yılı Ocak ayında Çukurambar ve Yıldızevler gecekondu bölgelerindeki biçki-dikiş-nakiş kursiyerleri genç kızlara aile planlaması eğitimi öncesinde bilgilerini saptamak amacıyla anket uygulanmaktadır. Toplam 93 kursiyerden 90'ının anketi geçerli sayılmış, sonuçlar ortalama ve chikare (x2) testi ile elde değerlendirilmiştir (4).

Kursiyer genç kızları yönlendirmemek için, aile planlaması hakkındaki soru " Aile Planlaması hakkındaki bildiklerinizi yazınız" şeklinde açık uçlu olarak sorulmuştur. Kursiyerlerin verdikleri yanıtlara göre; "çocuk sayısını aileninin isteği ve bütçesine göre düzenlemektir, eşler bakabileceği kadar

* Ulusal Halk Sağlığı Kongresi 1988-ANTALYA'da tebliğ edilmiştir.

**Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi

çocuk yapmalıdırlar" gibi cevaplar. "BİLİYOR"; cevapsız bırakılan, "bilmiyorum" yazılan, ya da aile planlaması tarifi ile ilgisi olmayan cevaplar "BİLMİYOR" olarak değerlendirilmiştir (5).

BULGULAR

A- Tanımlayıcı Bilgiler

Yaşları 14 ile 23 arasında değişen bekar kursiyer genç kızların % 28.9'u 14-15, % 25.6'sı 16-17, % 24.4'ü 18-19, % 10.0'u 20-21, % 8.9'u 22-23 yaşlarındadır (Tablo 10). Kursiyerin % 47.8'i ilkokul, % 20.0'si ortaokul, % 15.6'sı lise mezunu olup, % 16.6'sının öğrenimi bilinmemektedir (Tablo 7).

Kursiyerlerin anne ve babalarının öğrenim durumları Tablo 1'de de görüleceği gibi; annelerinin % 52,3'ü ile babalarının % 11.1'i hiç okula gitmemiş, annelerinin % 32.2'si ile babalarının % 78.9'u ilkokul öğrenimlidir. Orta öğrenimini tamamlama; babalarının % 7.8'i, annelerinin % 1.1'idir. Yüksek öğrenimli anne ve baba yoktur.

Tablo 1

Kursiyerlerin Anne ve Babalarının Öğrenim Durumları

ÖĞRENİMLERİ	BABA		ANNE	
	Sayı	%	Sayı	%
Hiç Okula gitmemiş	10	11.1	47	52.3
İlkokul Mezunu	71	78.5	29	32.2
Orta Öğr. Mezunu	8	7.8	1.	1.1
Bilinmeyen	2	2.2	13	14.4
TOPLAM	90	100.0	90	100.0

Kursiyerin % 92.2'sinin annesi ev kadını olup; babalarının % 37.8'i serbest meslek, % 33.3'ü işçi, % 17.8'i memur, % 10.0'u emeklidir (Tablo 2).

Tablo 2

Kursiyerlerin Anne ve Babalarının Mesleklere Göre Dağılımı

MESLEĞİ	BABA		ANNE	
	Sayı	%	Sayı	%
Hiç Okula gitmemiş	10	11.1	47	52.3
Memur	71	78.5	29	32.2
İşçi	8	7.8	1.	1.1
Emekli	2	2.2	13	14.4
Serbest	34	37.8	0	0.0
Ev Kadını	-	-	83	92.2
Bilinmeyen	2	2.2	2	2.2
TOPLAM	90	100.0	90	100.0

Kursiyerlerin ailelerin aylık gelirlerine göre ekonomik durumları Tablo 3'de görüleceği gibi, yaklaşık yarısının (% 46.7) orta, üçte birine yakınında (% 30) iyi durumdadır.

Tablo 3

Kursiyerlerin Ailelerin Aylık Gelirlerine Göre Ekonomik Durumları

EKONOMİK DURUM	Sayı	%
Zayıf	9	10.0
Orta	42	46.7
İyi	27	30.0
Bilinmeyen	12	13.3
TOPLAM	90	100.0

Tablo 4'den anlaşılacağı gibi kursiyerlerin % 83.3'ü kentleşme yaşamına uygun olarak çekirdek aile içinde yaşamaktadır.

Tablo 4
Kursiyerlerin Birlikte
Yaşadıkları Aile Tipi

AİLE TİPİ	Sayı	%
Çekirdek	75	83.3
Geniş	8	8.9
Diğer	4	4.4
Bilinmeyen	3	3.3
TOPLAM	90	100.0

İl merkezinde oturmalarına rağmen % 42.2'si köyde, % 12.3'ü bir ilçe merkezinde doğduktan sonra il merkezinde göç etmişlerdir (Tablo 5).

Tablo 5
Kursiyerlerin Doğdukları Yerlere Göre
Dağılımları

DOĞDUKLARI YER	Sayı	%
İl Merkezi	38	42.2
İlçe	11	12.3
Köy	38	42.2
Bilinmeyen	3	3.3
TOPLAM	90	100.0

Kursiyerlerin % 52.2'sinin ailesi 11 ve daha fazla yıldır aynı bölgede oturmalarına rağmen, % 40.0'ı 10 ve daha az yıldır aynı bölgede oturmaktadır (Tablo 6).

Tablo 4
Kursiyerlerin Buldukları Bölgede
Oturma Süreleri

OTURMA SÜRESİ (YIL)	Sayı	%
1'den az	3	3.3
1-5	17	18.9
6-10	16	17.8
11'den fazla	47	52.2
Bilinmeyen	7	7.8
TOPLAM	90	100.0

B- Aile Planlaması Bilgi ve Tutumları

Kursiyerleri % 21.1'i aile planlamasının anlamını içeren yanıtlar vermişlerdir. Aile planlamasının tam tanımını yapan yoktur. Anlamını bilme oranı öğrenim düzeyi ile birlikte artmaktadır (Tablo 7). Bu artış istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($P < 0.05$). Buna karşılık diğer parametrelerde (yaş, anne ve baba mesleği, bölgede oturma süreleri, doğdukları yer) istatistiksel olarak bir fark bulunamamıştır ($P > 0.05$).

Tablo 7
Kursiyerlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Aile Planlaması Bilgileri

ÖĞRENİMLERİ	AİLE PLANLAMASININ ANLAMINI BİLİYOR		BİLMİYOR		TOPLAM	
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%**
İlkokul	7	16.3	36	83.7	43	47.8
Ortaokul	5	27.8	13	72.2	18	20.0
Lise	7	50.0	7	50.0	14	15.6
Bilinmeyen	0	0.0	15	100.0	15	16.6
TOPLAM	19	21.1	71	78.9	90	100.0

*Satır Yüzdesi **Kolon Yüzdesi $P < 0.05$

Aile planmasının anlamı kursiyerlerin % 61.2'si uzman (hekim)'den % 23.3'ü ebe hemşire'den, % 12.2'si okulda öğretmeninden, % 1.1'de annesinden öğrenmek istemektedir (Tablo 8).

Tablo 8

Kursiyerlerin Aile Planlamasının Anlamını Öğrenmek İstedikleri Kaynak

Öğren. İsted.Kaynak.	Sayı	%
Uzman (Hekim)	55	61.2
Ebe-Hemşire	21	23.3
Öğretmen	11	12.2
Anne	1	1.1
Bilinmeyen	2	2.3
TOPLAM	90	100.0

Kursiyerler arasında en az bir doğum kontrol yöntemi bilme oranı % 38.9 olup

(Tablo 9), bilenlerin % 94.3'ü etkin yöntem, % 20.0' side etkin olmayan yöntemlerden bilmektedirler. Bilinen etkin yöntemlerden kontraseptifler 'özellikle oral hap) % 30.0 ile ilk sırayı alırken, RİA (Rahim İçi Araç) % 27.8 ile ikinci sırayı almakta, Prezervatif (Kondam) ve Strilizasyon (Kısırlaştırma) % 1.1 ile üçüncü sırayı almaktadır. Etkin olmayan yöntemlerden Takvim Yöntemi % 15.0 ile ilk sırayı alırken, % 13.7 ile Geri Çekme (Coitus Interruptus) ikinci sırayı almaktadır. Yöntem bilme ilkökul mezunlarında % 34.9, ortaokul mezunlarında % 38.9 iken lise mezunlarında % 85.7'dir (Tablo 9). Öğrenim düzeyleri arasındaki fark istatistiksel olarak önemli iken ($P<0.05$), diğer parametrelerde önemsizdir ($P<0.005$).

Doğum kontrol yöntemini bilenler, bildikleri bu yöntemleri; % 54.3'ü yazılı basından % 34.3'ü yenge-abladan, % 8.6'sıda annelerinden öğrenmişlerdir ($P<0.05$).

Tablo 9

Kursiyerlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Aile Planlaması Bilgileri

ÖĞRENİMLERİ	BİLİYOR		BİLMİYOR		TOPLAM	
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%**
İlkokul	15	34.9	28	65.1	43	100.0
Ortaokul	7	38.7	11	61.1	18	100.0
Lise	12	85.7	2	14.3	14	100.0
Bilinmeyen	1	6.6	14	93.4	15	100.0
TOPLAM	35	38.9	55	61.1	90	100.0

P 0.05

Kursiyerlere aile planlaması eğitimi verilecek olsa bu eğitimi % 25.6'sı kız ve erkek arkadaşları ile birlikte, % 23.3'ü yalnız kız arkadaşları ile, % 46.7'si da yalnız kendilerine anlatılması şeklinde kabul

edeceklerini belirtmektedirler (Tablo 10). Yaşın büyümesi (Tablo 10) ve öğrenim düzeyinin yükselmesi (Tablo 11) ile, kız ve erkek arkadaşları birlikte diyenlerin oranı artmakta olup, bu artış istatistiksel olarak da

anlamlıdır ($P<0.05$). Diğer parametrelerde anlamlı bulunmamıştır ($P>0.05$). Kursiyerlerin % 43.3'ü gebeliği önleyici (doğum kontrol) yöntemlerin kullanılmasını doğru bulurken, % 6.7'si yanlış bulmuş, %

50.0'side bu konuda fikrinin olmadığını belirtmiştir. Aile planlamasının anlamını bilenlerin % 94.7'si doğrudur derken, bilmeyenlerin % 61.9'u fikrim yok, % 8.5'i de yanlış demektedir (Tablo 12) ($p< 0.05$).

Tablo 10

Kursiyerlerin Yaşlarına Göre Aile Planlaması Eğitimi Kabul Şartları (% olarak)

Yaş Grupları	Kız ve Erkeklerle				TOPLAM**
	Birlikte*	Ayrı Ayrı*	Kendime*	Bilinmeyen*	
14-15	19.2	15.4	61.5	3.5	28.9
16-17	13.6	30.4	56.5	0.0	25.6
18-19	50.0	18.2	27.3	4.5	24.4
20-21	22.2	33.3	44.4	0.0	10.0
22-23	25.0	37.5	25.0	12.5	8.9
Bilinmeyen	0.0	0.0	50	50.0	2.2
TOPLAM	25.6	23.3	46.7	4.4	100.0

*Satır Yüzdesi

** Kolon Yüzdesi

$P<0.05$

Tablo 11

Kursiyerlerin Öğrenimlerine Göre Aile Planlaması Eğitimi Kabul Şartları (% olarak)

Öğrenimleri	Kız ve Erkeklerle				TOPLAM**
	Birlikte*	Ayrı Ayrı*	Kendime*	Bilinmeyen*	
İkokul	9.3	23.3	62.8	4.6	47.8
Ortaokul	50.0	27.8	22.2	0.0	20.0
Lise	78.6	14.3	7.1	0.0	15.6
Bilinmeyen	0.0	26.7	60.0	13.3	16.6
TOPLAM	25.6	23.3	46.7	4.4	100.0

*Satır Yüzdesi

** Kolon Yüzdesi

$P<0.05$

Tablo 12

**Kursiyerlerin Aile Planlamasının Anlamı Bilme ile Yöntem Kullanmayı
Doğru-Yanlış Bulma Durumu (% olarak)**

Aile Planlamasının Anlamı	Yöntem Kullanmak			TOPLAM**
	Doğrudur	Yanlıştır	Fikrim Yok	
Biliyor	94.7	0.0	5.3	100.0
Bilmiyor	29.6	8.5	61.9	100.0
TOPLAM	43.3	6.7	50.0	100.0

P<0.05

Doğum kontrol yöntemlerinin halka tanıtılmasında ve halkın eğitiminde devletin katkısı olmalıdır diyenler % 71.7 iken, olmamalıdır diyenler % 8.9'dur. Aile planlaması eğitiminin okuldaki eğitim-öğretim programları içine katılmasının % 81.1'i olumlu karşılarken, % 11.1'i fikrim yok demekte ve % 7.8'i de karşı çıkmaktadır.

Tartışma

Yarının anneleri olacak gecekondü bölgesinde oturan kursiyer genç kızlarımızın ancak % 21.1'nin aile planlamasının anlamını bildiği anlaşılmaktadır (Tablo 12). Bostancı ve arkadaşları Ankara'da öğrenci gençlerde aile planlamasının anlamını bilmeyi % 55.5 olarak bulmuştur (5). Öğrenim düzeyinin artması ile bilgi düzeyinde artmaktadır. Bu artış lise mezunlarında ancak % 50.0'ye kadar çıkabilmektedir (Tablo 12). Bu gecekondü bölgesi olması, ailelerin sosyo-ekonomik yönden iyi olmaması (Tablo 3), anne ve babalarının çoğunluğunun işçi ve serbest meslekte olması (Tablo 2) ve yarından fazlasının Ankara'ya dıştan gelmiş olmasına

bağlı olarak aile büyükleri ile olan diyalog eksikliğinden olabilir (Tablo 5).

Aile planlamasının anlamını, kursiyerlerin % 84.5'nin bir sağlık personeline öğrenmeyi tercih etmesi, sağlık personeline güven açısından ve doğru bilgiyi kaynağından öğrenme yönünden önemlidir (Tablo 8).

Kursiyerlerin % 38.9'u doğum kontrol yöntemlerinden en az birini bilmektedir. Bu oran lise mezunlarında % 85.7'ye kadar yükselmektedir (Tablo 9). Bu bize eğitimin bilgi düzeyinin göstermesi açısından oldukça önemlidir (P<0.05). Bilinen doğum kontrol yöntemlerinden haplar ve RİA ilk sırayı almaktadır. Düşük ve kürtajı doğum kontrol yöntemi olarak belirtmemeleri olumlu bir tutumdur. Aile planlaması eğitimi kursiyer genç kızların % 81.1'nin okuldaki eğitim ve öğretim programları içerisine alınmasının istemeleri; aileleri ile yeterli bilgi alışverişine girememiş olmaları ve ailelerinin eğitim düzeylerinin düşük olması (Tablo 1), bilgi açıklarını doğru olarak okuldan kapatmak istediklerini düşündürmektedir.

Doğum kontrol yöntemleri kullanmayı %

43.3'nün olumlu bulması (Tablo 7) ve % 71.1'nin halkın eğitilmesinde ve yöntemlerin tanıtılmasında devletin katkısını beklemesi, çekimserlik ve genel kültür düzeylerin düşüklüğünü yansıtıyor olmakla birlikte devletin anayasal görevini yerine getirmesini ve aile planması konunun (6) gereği gibi uygulamasını istiyor olabilirler.

Sonuç olarak; kursiyer genç kızlarımızın aile planması ve doğum kontrol yöntemleri konularındaki bilgileri yetersizdir. Bu bilgi açığını gidermek için, sağlık personeli ve okulda öğretmenlerinden yardım beklerken, devletten görevini ve katkı beklentileri, olumlu ve önemlidir.

Öneriler

Gençlerin aile planlaması ve doğum kontrol yöntemleri konularındaki bilgi açıklarının giderilmesi ve bilgili, sağlıklı anne-babaların

oluşturulabilmesi için;

1. Lise müfredat programları içinde var olan "Sağlık Bilgisi" dersinin zorunlu dersler arasına alınması,

2. Sağlık Bilgisi dersini verecek olan öğretmenlerin yeterli bir sağlık eğitimden geçirilmeleri,

3. Aile planlaması ve ana-çocuk sağlığı konularında radyo ve televizyondan eğitici ve öğretici yayınların artırılması, bu yayınların bir uzmanlar kurulu danışmanlığında yürütülmesi,

4. Yazılı basının doğru bilgilendirilmesi için basının üniversite gibi eğitim, öğretim kurumları ile iletişim içine girmeleri gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- 1-Tuncer, B.: *Ekonomik Gelişme ve Nüfus*, Hacettepe Üniversitesi Yayını, D-20, Lider Matbaacılık, Ankara 1976.
 2-Akın Devrişoğlu, A.: *Hekimler için Aile Planlaması El Kitabı*, Sağlık Bakanlığı-WHO, Ankara 1983
 3- Öztürk, Y.: *Yenikent Sağlık Ocağı Bölgesinde 15-44 Yaş Grubu Kadınların ve Kocalarının Aile Planlaması ile İlgili Bilgi-Tutum ve Davranışlarının Karşılaştırması*, Uzmanlık Tezi, 1974.

- 4- Sumbüloğlu, K.: *İstatistik*, Çağ Matbaası, Ankara 1978.
 5-Bostancı, M ve Ark.: *Geçlerin Aile Planlaması Konusunda Bilgi ve Tutumlarının*, Türk Hijyen ve Deneysel Biyoloji Dergisi, Vol: 44, No:1, 147-154, Ankara 19867.
 6-2827 Sayılı Nüfus Planlaması Hakkında Kanun, 27/5/1983 Gün ve 18058 Sayılı Resmi Gazete.

Aile hayatının güzelliği gibi hiçbir şey yoktur.

Oscar Wilde